

Op 1 november 1925 kwam een honderdtal radiopioniers bijeen in het Amsterdamse Parkzicht hotel om een socialistische omroepvereniging op te richten. Vijf jaar later was de Vereniging Arbeiders Radio Amateurs uitgegroeid tot de grootste culturele organisatie van de arbeidersbeweging. Als podium en bindmiddel voor de sociaal-democratie droeg de omroep in belangrijke mate bij aan de culturele verbreding die de arbeidersbeweging in de jaren '20 en '30 doormaakte.

AUTEUR Bas de Jong

Verder lezen

Bas de Jong, 'Grensoverschrijdend en gelijktijdig. Radio en de arbeidersbeweging in het interbellum', in: Marcel Broersma en Joop W. Koopmans (red.), *Identiteitspolitiek. Media en de constructie van gemeenschapsgevoel* (Hilversum 2010, te verschijnen) 31-43.

Meyer Sluysers, *Hier is de VARA. 25 jaar democratisch-socialisme in de omroep* (Amsterdam 1950).

Huub Wijffjes, *VARA. Biografie van een omroep* (Amsterdam 2009).

De VARA

De SDAP was aanvankelijk weinig enthousiast over de oprichting van de VARA. Partijsecretaris Cornelis Werkhoven was midden jaren '20 verantwoordelijk voor het omroep-politieke standpunt van de SDAP en hij ijverde in verschillende overheids-commissies voor de oprichting van een nationale omroep, georganiseerd in een staatsbedrijf. Het algemeen belang stond daarbij voorop en niet het 'fragmentarische' deelbelang van de VARA of van de bredere arbeidersbeweging.

De VARA zocht zelf wel nadrukkelijk aansluiting bij de vele andere clubs, verenigingen en bonden die de sociaal-democratie rijk was. Dit deed zij onder meer door zendtijd aan te bieden aan organisaties als de Metaalarbeidersbond, de Bond van Sociaal-democratische Vrouwenclubs of de Vegetariërsbond, zodat deze hun radioluisterende achterban konden toespreken. Erg populair waren deze programma's niet. Ter verzachting werden de droge redevoeringen opgeluisterd met muziek – eveneens uitgevoerd door gelijkgezinden – bijvoorbeeld van het mandoline-orkest PALVU; Proletariërs Aller Landen, Verenigt U!

In de eerste jaren na 1925 had de VARA grote moeite haar amateurstatus te ontgroeien. Dit werd met name veroorzaakt door de beperkte zendtijd en een nijpende financiële situatie. Een meer rooskleurige toekomst gloorde toen bleek dat de oprichting van een nationale omroep definitief moest wijken voor een verzuild bestel. In 1928 werden de omroepverenigingen een 'billijke' verdeling van de zendtijd in het vooruitzicht gesteld. De VARA had inmiddels een groeiend publiek aan zich weten te binden met een gemengde programmering, waarbinnen politieke

en socialistische voorlichting afgewisseld werden met vrolijke en onderhoudende programma's. In het kielzog van deze ontwikkeling besloot het partijbestuur de eerdere gereserveerde houding jegens de 'verzuilde' VARA te herzien. Daarbij stuurde de VARA wel aan op een fusie van de omroep met het Instituut voor Arbeidersontwikkeling. De beoogde organisatie zou in samenwerking met gelieerde organisaties als de Arbeiders Jeugd Centrale een sleutelfunctie moeten vervullen in de verdere verspreiding van socialistische cultuur. Een bijkomend voordeel voor het partijbestuur was dat de VARA dan meer nadrukkelijk binnen de invloedssfeer van de SDAP zou komen.

Dit was echter één van de redenen waarom de VARA geen heil zag in de fusie en deze afwees. Het prefereerde een zelfstandige koers, óók in culturele zin. Deze was minder verheffend en verlichtend dan sommige leidende figuren uit de sociaal-democratie wensten. Desalniettemin was het publiek wel enthousiast, met name over programma's als de satirische rubriek *Teun de Klepperman*, de hoorspelserie *De Familie Mulder* en de muziek van het orkest van Hugo de Groot.

De populariteit van de VARA werd weerspiegeld in een rappe stijging van het ledental. In 1930 bereikte dit een nieuw hoogtepunt met 67.674 betalende leden. Daarmee was de omroep de SDAP in ledental voorbijgestreefd. Een belangrijker hoogtepunt in hetzelfde jaar was het zogeheten zendtijdenbesluit, op basis waarvan de VARA een kwart van de zendtijd, vijftig uur per week, toegewezen kreeg. Dit vormde de kroon op vijf jaren verwoede omroepactiviteit. Hoewel hij geenszins onverdeeld positief was over de VARA erkende ook Koos Vorrink, 'zonder rancune', dat de omroep tot het 'troetelkind van de beweging' was uitgegroeid. In de daaropvolgende jaren zou de VARA zich verder ontwikkelen tot een grote rode familieomroep.